

Információkutatás számítógéppel a Biogal Gyógyszergyárban

A gyógyszeripar képviselője a hazai online közösségben a debreceni Biogal műszaki könyvtára is. A vállalatnál háromféle számítógépes információs tevékenység folyik: online keresés a vállalati kutatók részére, házi adatbázis létesítése az online keresésekről és a vállalati könyvtár könyvtárlománya adatbázisának építése FARMABIO néven. Ezeken kívül főiskolai hallgatók információkeresési gyakorlatát is segítik.

1982. május elején a Siófokon összegyűlt gyógyszeripari információs szakemberek alapjaiban körvonalozták a fontosabb teendőket a modern számítástechnikán alapuló információellátás megteremtéséhez. Ezt a "tóparti randevút" tekinthetjük alapkövetelménynek is. Az építmény(ek) avatása aztán vállalatunként más-más időpontban történt. A Biogal Gyógyszergyárban 1983. június 17-én nyílt először lehetőség az akkori Lockheed (ma Dialog) szolgáltatóközpont adatbázisainak elérésére. Ezt még további szolgáltatóközpontokhoz való csatlakozás követte.

Vállalatunknál a kutatás-fejlesztés információellátásában négy fontos területen használjuk a számítástechnikát: online információkeresés, házi adatbank (online adatbázis) építése az online keresésekről, a Biogal műszaki könyvtára könyveiből FARMABIO adatbázis létesítése (e két utóbbi a Micro-ISIS programrendszer alkalmazásával), végül főiskolai hallgatók gyakorlati oktatása.

Online információkeresés

Az online információkeresést vállalatunknál a tudományos-műszaki szakirodalom, a szabadalmak és marketingadatok online keresésére, majd az eredmények tárolására használjuk. Ismeretes, hogy amíg egy originális vegyület gyógyszerként piacra kerül, hazánkban 8-10 évig tart. Az információkeresés a megvalósítás folyamatának első szakaszát segítheti nagymértékben. Feltérképezi, hogy az új vegyület iránt hol, mekkora az igény, és az milyen hasznot jelent. Elvégzi a szóban forgó vegyület újdonságvizsgálatát. Hathatós segítséget nyújt a vegyület előállításához szükséges irodalmazásban.

A piaci adatokat, a szabadalmi helyzetet, illetve a kutatáshoz szükséges szakirodalmi információkat a Dialog, a Data-Star, a DIMDI, a Pergamon InfoLine, az STN és az IMS szolgáltatóközpontok adatbázisaiból keressük. Ebből a célból beszélgetést folytatunk az információt kérő szakemberrel, és keresési stratégiát alakítunk ki a megfelelő adatbázis és megfelelő szak-

területének kiválasztása után. Helyben (offline) összeállítjuk a keresési stratégiát egy ezt a célt szolgáló szoftver alkalmazásával, és ezt hajlékonylemezre rögzítjük. Ezt követően megteremtjük az online kapcsolatot, és végbemegy a kidolgozott stratégia automatikus végrehajtása. Az online megjelenített vagy offline nyomtatott és postán elküldött keresési eredményeket a felhasználóval együtt kiértékeljük.

A kezdeti érdeklődés után ma már nálunk is népszerű a számítógépes irodalmazás. Évente mintegy 300 feladat megoldása vár ránk, amelyek a gyógyszergyártás profiljának megfelelő széles spektrumú (biológia, biokémia, kémia, orvostudomány, gyógyszerészet, technológia, szabadalmi információk stb.) kereséseket igényelnek.

Eredmények tárolása (helyi "online adatbázis")

A keresések eredményeit személyi számítógépen tároljuk. Jelenleg visszamenőleg 6 év anyagát tároljuk így. Ez az ún. "online adatbázis" a következő adatokat tartalmazza:

- ▶ 3-10 jellemző kulcsszó szerint mintegy 1000 témakört,
- ▶ a célba vett adatbázist,
- ▶ a keresés időpontját,
- ▶ a vegyület CAS Registry Numberjét,
- ▶ a felhasználó nevét,
- ▶ a nyomtatott anyag formáját (helyi vagy offline nyomtatás).

Az "online adatbázis" előnyei:

- ▶ lehetővé teszi a vállalatnál kezdeményezett, különböző adatbázisok keresési eredményeinek gyors és megbízható visszakeresését;
- ▶ elkerülhetővé válnak a párhuzamos keresések;
- ▶ azonos témakörök keresése esetén, amikor csupán a legfrissebb információk elérése a cél, az adatbázisból előkereshető az archivált dokumentáció, és mind a keresési, mind az előkészületi idő lerövidíthető;

- ▶ lehetővé válik együttműködő partnerek hozzárendelése adott témákhoz;
- ▶ naplózhatóvá válnak az eredményes online keresések, és így is elkerülhetők az ismételt lekérdezések;
- ▶ feljegyzések készíthetők sikertelen keresésekről is (költségmegtakarítás).

FARMABIO adatbázis

Vállalatunk Műszaki Könyvtárában FARMABIO néven könyvállományunk katalógusadatait tartalmazó adatbázist építünk. Az adatbázis-építés első fázisában mintegy 10 000 rekord bevitelét tervezzük, és a tervezett növekmény évi 5000 további rekord. Mind az ez évi, mind a tervezett fejlesztéshez figyelembe vettük a hazai gyógyszeripari vállalatok könyvállományait is, de ez az elgondolásunk feltehetőleg átalakításra szorul a gyógyszeripar átszerveződése miatt.

Az adatbázis működését a következőkben foglathatjuk össze. A gépi katalógus létrehozatalának és használatának két leglényegesebb művelete az adatbevitel és a visszakeresés. Az *adatbevitel* a Micro-ISIS főmenüjének a behívásával kezdődik, és a kitöltendő űrlap megjelenése után a kezünkben tartott dokumentumból (könyvből) végezzük el a katalógizálást. Mind az egykötetes, mind a többkötetes könyvek bevitelére azonos kétoldalas *adatlap* szolgál. A rekord felépítése tehát attól függ, hogy az adatlap melyik adatmezőjét, és hogyan töltjük ki.

A *szerzői adatmezőbe* írjuk be az összes szerző, közreműködő és testület nevét, továbbá az esetleges névváltozásokat.

A *bibliográfiai leírás* az adatlap törzsrésze, amely a bibliográfiai egységre jellemző adatokat tartalmazza (egy-, ill. többkötetes művekre egyaránt).

A *tárgyszavakat* a hatékony visszakeresés érdekében alkalmazzuk. Egy-egy dokumentumot 10-15 tárgyszóval jellemzünk, amelyeket részben a cím, részben a tartalomjegyzék alapján állítottunk össze.

Egy kész *rekord* a következő elemeket tartalmazza:

- ▶ besorolási adatok, főcím, párhuzamos cím, alcím;
- ▶ szerzőségi közlés, kiadás, impresszumadatok;
- ▶ terjedelem, sorozati adatok, ISBN, megjegyzés;
- ▶ kötet leírása (többkötetes műveknél), kötet megjegyzés, kötet-ISBN;
- ▶ tárgyszavak.

A *visszakeresés* irányulhat:

- ▶ szerzőre, címre, tárgyszóra, raktári számra, leltári számra;
- ▶ az invertált állományban lévő tárgyszavakra.

A FARMABIO adatbázis lehetővé teszi a katalógus tételeinek kinyomtatását. Ez módot nyújt egy ún. cím-

leltárkönyv kiadására, amelynek adatai a hagyományos leltárkönyvével azonosak, de annál sokkal rugalmasabb felhasználásokat tesz lehetővé.

Információ- és könyvtárhasználat oktatása

Felsőoktatásunkban, ezen belül a könyvtárosképzésben is gyökeres, gyors, pozitív változásoknak kell bekövetkezniük. Lehetetlen helyzet, hogy sok főiskola és egyetem olyan diplomás szakembereket bocsát ki, akik a modern információszolgáltatás alapjait sem ismerik.

A nyíregyházi *Bessenyei György Tanárképző Főiskola* Könyvtár Tanszéke azzal a kéréssel fordult Műszaki Könyvtárunkhoz, hogy 1990. szeptembertől a negyedéves magyar-könyvtár szakos főiskolai hallgatók ismerhessék meg nálunk a könyvtárhasználatot és a modern információszolgáltatás technikáit.

Az oktatás 12 hétig tart, hetente egy-egy hallgatóval. A gyakorlatokon megismerkednek az olvasószolgálati munkával, a szaktájékoztató részletkérdéseivel. Gyakorolják a tárgyszavazást, a könyvek állománybavételét, megismerkednek az információkereső nyelvekkel, az indexeléssel stb. Megismerik a más könyvtárakkal való kapcsolatteremtés módját, más könyvtárak kiadványait, a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségeit, a fordítások ügyintézését. Megtanulják és gyakorolják az olvasókkal való kapcsolatteremtés módjait. Elsajátítják a tájékoztató megszerzését, megismerik könyvtárunk tájékoztatói szolgáltatásait, dokumentumtípusait (könyvek, folyóiratok, szabadalmak stb.). Részt vesznek hagyományos és modern számítógépes (online) irodalomkutatásban, témafigyelésben. Megfigyelik a Micro-ISIS alkalmazásával felépített adatbázisok működését, a könyvek adatainak bevitelét, visszakeresését. Megismerkednek a nagy külföldi online szolgáltatóközpontokkal, adatbázisokkal.

...

Tevékenységünk rövid áttekintése végén felmerül a kérdés: hogyan tovább? Egyetértek *Roboz Péter* bevezetőjével, hogy a telekommunikáció és az anyagi támogatás hiánya a két legfőbb gondunk. Pedig sok lehetőségünk van. Például az országot átszövő, az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program keretében megvalósuló hálózat, amely nemcsak itthon kapcsolja össze az információs központokat, de korszerű kaput nyit Európára is. Talán ez lehet a jövőbeni munkánk első láncszeme, kiegészítve azzal a (vagy)álomnak tűnő céllal: megteremteni a hazai információszolgáltató szakemberek egységét, harmóniáját.

Beérkezett: 1990. X. 19.